

A LENGYEL-NÉMET HÁBORÚ

A LENGYEL katonai ellenállás váratlanul gyors összeroppanása meglepetésként hatott az egész világra és egyelőre megfejthetetlen kérdések elé állítja a szakembert.

A cári Oroszországnak a központi hatalmak fegyverei által elszenvedett döntő veresége adta meg az előfeltételeket a régi lengyel birodalom feltámadására. A párizskömyéki béketárgyalások eredményeképpen megszületett és az antanthatalmak bőkezősége folytán a közel 35 millió lakost magába foglaló új Lengyelország kezdettől fogva számottevő tényezője lett Kelet- és Közép-Európa politikájának. Alátámasztotta tekintélyét újonnan alapított, jól megszervezett erős hadereje. Különösen az orosz bolsevikiek felett 1921 nyarán aratott döntő győzelme alapította meg hírnevét.

Lengyelország haderejét a legkorszerűbb alapokra építette fel. Az általános védkötelezettség és a keretrendszer elvén megszervezett hadseregének békelétszáma meghaladta — a teljesen katonai jelleggel bíró határőrséggel — a 300.000 főt, vagyis az egykori monarchia békehadseregének számerejét. Hadszervezet és kiképzés nemcsak a haderőre, hanem az egész nemzetnek harcias, katonai szellemben való nevelésére irányult. Az ifjúság katonai előképzését a szokolegyesületek, a katonai utóképzést a lövészeugyesületek végezték, mindegyikük többszázezer taggal.

Az ország 10 hadtestkörzetre oszlott, békében egyenként három hadosztálllyal. Háborúban Lengyelország 60—65 gyaloghadosztályt, 2 lovas-hadosztályt és 12 önálló lovashadosztályt állíthatott fel. E célra körülbelül 3V2 millió kiképzett tartalék felett rendelkezett. Hadiipara hatalmasan fejlődött — szén, vasérc és kőolaj is állott rendelkezésére — és így nemcsak a saját igényei kielégítésére volt képes, hanem külföldre is szállított hadianyagot.

Lengyelországot azonkívül számos állandó jellegű erődítmény védte, igaz, hogy inkább az ország belső területén. Fontos erődítménycsoportok: a Visztula — Warta vonala (Graudenz, Kulm, Thorn, Posen), a Narew — Bobr — Visztula vonala (Módiin, Varsó, Deblin [Ivangorod], Pultusk, Grodno), továbbá a keleti határvonal (Vilna, Brest-Litowsk, Luck, Dubno, Rovno) régi orosz várak és a déli határvonalon (Krakkó és Przemysl) egykori osztrák-magyar várak voltak. Az erődítményeket részben korszerűsítették.

Lengyelország haderejét mindezek alapján, mint azt már bevezetőben hangsúlyoztuk, mindenütt igen komoly hatalmú tényezőnek tartották úgy politikai, mint katonai körökben. De ismeretesebbek voltak a lengyel honvédelem hátrányai is. Egyike a legsúlyosabb tehertételeknek, hogy Lengyelország nem volt nemzeti állam, amennyiben lakosságának több mint 30%-a kisebbség. Északkeleten 2—3 millió fehérorosz lakott; nyugaton közel 2 millió német; a nagyobb városokban több mint 2 millió zsidó és délkeleten 4—5 millió ukrán, illetve kisorosz. De kedvezőtlen volt az ország földrajzi határainak vonulata is. A német birodalom (Szlovákiával) hatalmas

félkörben, északról, nyugatról és délről harapófogószerűen övezte a lengyel köztársaságot. A főváros körülbelül 130 km-re feküdt az északi határtól; leggazdagabb iparvidéke pedig közvetlenül a délnyugati határ mentén terült el. (Az utolsó években megkezdték a hadiiparnak az ország belsejébe való áttelepítését, az ú. n. Kielce, Sandomierz és lublini háromszögben.) Hátrányos volt azonkívül az országvédelem szempontjából Kelet-Poroszországot a birodalomtól elválasztó ú. n. „folyosó“ (korridor), nemkülönben a birodalomhoz húzó „Danzigi szabadállam“ is. Felemlítjük még mint a honvédelem szempontjából hátrányos körülményt a hiányos közlekedési hálózatot.

Nem ismerhetjük természetesen a lengyel vezérkarnak már békében lefektetett haditerveit. De az eddig lejajlott harceredményekből sem lehet következtetni arra, hogy mik voltak a hadvezetőség szándékai, különösen abban az esetben, ha Németország támadná meg fölényes erejével Lengyelországot. Fel kell azonban tételeznünk, — a hadjárat első időszakának benyomásai után — hogy a lengyelek nem annyira a védelemre készültek fel, hanem inkább arra, hogy nyugati szövetségeseikkel egyidőben ők lépnek fel támadólag a két arcvonalas háborúra kényszerült Németország ellen.

Ez lehet a magyarázata a lengyel határvédelem meglepően gyors összeroppanásának, bár a tavaszkor beállott politikai feszültség óta megvolt az idő és alkalom a határok kellő megerősítésére. Alig néhány nap alatt ugyanis, a lengyelek elszánt helyi ellenállása dacára, a német páncélos és gépesített alakulatok, repülőik által hathatósan támogatva, áttörték az ellenség első határmenti erődvonalát és annak védőit végig az egész határon visszavonulásra kényszerítették. A tárgyilagos megfigyelőt most újabb meglepetés érte. Feltételezhető volt, hogy a lengyel hadvezetőség egy előre megjelölt vonalban, egy természetes akadály, mint például a Warta-folyó mentén, megállítja a visszavonuló csapatokat és ott megszervezi a tervszerű védelmet, vagyis megakasztja az ellenség további előnyomulását az ország belsejébe. Míg számos és jóhímevű lovassága lépésről lépésre hátrálva fedezi a határőr csapatok visszavonulását, addig a hadsereg zavartalanul bevégezhetette volna a mozgósítást — a németek betörésekor ugyanis még folyamatban volt! — majd utána a tervszerű felvonulást.

Azonban, mint tudjuk, nem ez történt. A lengyel csapatok folytatták visszavonulásukat — nem áll módunkban annak megállapítása, hogy tervszerűen és a hadvezetőség szándékainak megfelelően-e? — nagyjában Varsó és a Visztula felé. A német seregek viszont, az említett határerődök áttörése és már az első napokban kivívott határozott légi fölény után, kíméletlen eréllyel folytatták előnyomulásukat, illetve az ellenség üldözését. Gépesített és páncélos csapataik, valamint az őket követő gyalogság, meglepő gyorsasággal, 30—50 lon-es napi átlaggal törtek előre csak a tényérés, az ellenség megelőzésére és bekerítésére célzó akarattól vezérelve.

Szeptember közepén, valamivel több mint két heti hadjárat után, a német éloszlopok északon — a Pomeráni és Keletporosz seregcsoportok — a Narewen és az Alsó-Búgon átkelve, bekerítették Varsót és elfoglalták Brest-Litowskot. A középen — a Sziléziai seregcsoport — a Visztulának keleti partján, a Déli seregcsoport pedig Lemberg előtt állott. A főváros elkeseredetten védekezett. Úgyszintén egy-egy több hadosztályból álló, a németek által ugyancsak bekerített erős lengyel seregcsoport Kutno-Lovicz, illetve Tomaszow—Radom területén. Danzig és a folyosó, az ország nyugati és minden vonatkozásban legértékesebb és legfontosabb része, számos nagy városával már az ellenség kezében volt! Úgyszintén igen sok fogoly és tetemes hadianyag, nemkülönben a rendkívül értékes boryslavi és drohobyczi petróleumforrások.

A lengyel hadvezetőség szándékai és gondolatai ismét nem jutottak kifejezésre — illetve a kívülálló figyelő részére érthetetlenek. Elmaradt a kínáló alkalom a Narew, az Alsó-Bűg, továbbá a Visztula és a San vonalában való megkapaszkodás. Itt, ezen a rendkívül erős vonal mentén, az ellenség megállítására talán még lehetséges lett volna, úgyszintén kellő átcsoportosítás után, friss tartalékok bevetésével, ellentámadásba átmenni, például Varsó környékéről a németek oldalába.

Az eddigi sorozatos, végzetes lengyel kudarcok után kutatva, amennyire ezt a rendelkezésre álló gyér híryanag egyáltalán megengedi, szembetűnik elsősorban a nagy ellentét a lengyel és német hadvezetés között. Megemlítettük már, hogy az eddig lezajlott eseményekből bajos lengyel oldalon a hadműveleti, jobban mondva az előre lefektetett, átgondolt védelmi terv felismerése. Vonatkozik ez különösen az erőelosztásra, amennyiben nagyobb, összefogott lengyel tartalékok szerepléséről eddig még nem érkezett hír, továbbá a természetes védelmi vonalaknak (országhatár, Warta, Visztula) ki nem használása, nemkülönben a német hadsereg szinte tökéletesen korszerű fegyverkezésének és az ennek alapján várható volt újszerű harc-eljárásnak nem kellő értékelése. A már több mint két hete tartó háború folyamán a figyelő hiába kereste, várta a lengyel főparancsnokság bárminő nagy tervét, gondolatát vagy akár merész elhatározását.

Vita tárgya lehet, hogy észszerű volt-e akár a hadvezetés, akár a politika szempontjából a fővárost közvetlen harcok céljává és színhelyévé tenni? Ha Varsó nem rendelkezik a mai fegyverhatásnak megfelelő, vagyis a várostól távol fekvő erődíjvel, úgy az előrelátható nagy és különösen a polgári lakosságot (asszonyok, gyermekek) érhető véres veszteségek, valamint a pótolhatatlan pusztulások (épületekben, műkincsekben stb.) vajjon arányban állanak-e a városnak ideig-óráig való kézbe tartásától várt — inkább erkölcsi jelentőségű — eredménnyel?

A hiányos lengyel felső vezetés okai talán ott is keresendők, hogy a kellő katonai képzettséggel és haditapasztalatokkal bíró egykori osztrák-magyar, német és orosz hadseregből származó tisztek, főleg politikai okokból, nem soká szolgáltattak az új lengyel hadseregben. Egyenlő értékű pótlások nevelésére az elmúlt húsz év, úgylátszik, túlrövid volt. A helyükbe lépett volt legionista tisztek pedig a jelek szerint nem rendelkeznek a magasabb parancsnokoktól és segédjeiktől, a vezérkari tisztektől megkívánt katonai rátermettséggel, sem a magasabb fokú katonai szaktudással.

A helyzet magaslatán nem álló legfelső és felső lengyel vezetés és talán az ellenfél korszerű harcgépeihez nem alkalmazkodó harci eljárás lehetnek az okai a tragikus nagy összeomlásnak, melyet a hazafias és nemzeti szellem-től áthatott lengyel csapatok vitézsége és áldozatkészsége sem volt képes megállítani.

A német részről oly . rövid idő alatt elért és a hadtörténelemben szinte páratlanul álló gyors és döntő sikerek újból igazolják úgy a német hadsereg-vezetés, had- és harcvezetés fölényességét, mint a német csapatoknak kivétel nélkül magas kiképzési fokát.

A szovjetorosz katonai beavatkozással szeptember 17-én minden számítás megdőlt. Lengyelország további katonai ellenállása lehetetlenné vált. Lengyelország sorsa katonailag meg van pecsételve.